

Czy spór o naturę urojeń jest czysto werbalny?

Krzysztof Pośłajko, Bartosz Janik
Uniwersytet Jagielloński

Cele wystąpienia

- Metafilozoficzna refleksja nad sporem o doksastycyzm
- Pokazanie że spór można rozumieć jako spór werbalny
- Wykazanie że nie da się go interpretować w kategoriach rodzajów naturalnych
- Z drugiej strony, można go zinterpretować jako przypadek negocjacji metajęzykowych

Co to są urojenia?

Urojenia monotematyczne: stan urojeniowy charakteryzuje się koncentrowaniem się treści urojeniowej na jednym temacie:

- Syndrom Capgrasa: przekonanie urojeniowe że bliscy pacjenta zostali zastąpieni identycznie wyglądającymi impostorami. Chory:
 - rozpoznaje bliskich podczas rozmowy przez telefon,
 - bywa agresywny w stosunku do bliskich podczas kontaktów personalnych,
 - najczęściej towarzyszy schizofrenii,
 - ma uszkodzony mózg (brak odpowiedzi afektywnej na rozpoznanie twarzy).

Urojenia - aspekty psychologiczne

Definicja urojeń wskazuje na ich cechy powierzchniowe

A **false belief** based on **incorrect inference** about external reality that is **firmly held** despite what almost everyone else believes and despite what constitutes incontrovertible and obvious proof or evidence to the contrary. The belief is **not ordinarily accepted** by other members of the person's culture or subculture (i.e., it is not an article of religious faith). (DSM-IV-TR, s. 821-822) (DSM-5, s. 819)

Psychologia zajmuje się badaniem różnych aspektów urojeń oraz zdolności poznawczych ludzi z urojeniami.

Spór o doksastycyzm

Spór sprowadza się do udzielenia odpowiedzi na pytanie: czy urojenia są przekonaniami?

Zakres odpowiedzi na to pytanie zaskakująco nie wyczerpuje się na odpowiedzi tak lub nie, w literaturze proponowane są stanowiska pośrednie (np. urojenia jako “in-between beliefs” - E. Schwitzgebel).

Spór o doksastycyzm - dlaczego jest ważny

Spór o doksastycyzm ma kluczowe znaczenie dla filozofii gdyż wprost odnosi się do przekonań.

Zasadniczym problemem dla filozofii umysłu jest wybór właściwej koncepcji przekonań.

Spór o doksastycyzm

Argumenty na rzecz stanowisk skrajnych można podsumować następująco:

1. Argument zwolenników doksastycyzmu: asercje chorych;
2. Argumenty przeciwników: nie zgadza nam się to z (jakaś) filozoficzną koncepcją przekonań;
3. Argument z racjonalności: urojenia nie są racjonalne a racjonalność stanowi warunek konstytutywny dla przekonań.

Spór o doksastycyzm

Argument z racjonalności: urojenia nie są racjonalne a racjonalność stanowi warunek posiadania przekonania.

1. Urojenia nie pozwalają na konstruowanie dobrych wyjaśnień zachowań;
2. Urojenia słabo odpowiadają na świadectwa;
3. Urojenia słabo integrują się z przekonaniami.

Spór o doksastyzm

Kryterium racjonalności jest zbyt mocne zarówno dla urojeń jak i przekonań więc można zaproponować takie kryterium wspólne dla nich przy którym możemy przyjąć tezę doksastyzmu (tzw. modest doxasticism - L. Bortolotti).

Spór zaczyna być ciekawy z punktu widzenia filozofa umysłu.

Spór o doksastycyzm - wnioski

Spór dotyczy istoty tego co to jest przekonanie i obecnie nie ma akceptowanego przez wszystkich rozstrzygnięcia.

Dotyczy również statusu folk psychology oraz problemu odniesienia terminów psychiatrycznych.

Czy ten spór posiada jednoznaczne rozwiązanie?

Wątpliwości metafizyczne

Wątpliwości metafizyczne

Istnieje wiele sporów w filozofii, co do których można wątpić czy są substancjalne czy nie (być może są to spory czysto werbalne).

Przykład: spór o istnienie sum mereologicznych (przykład H. Putnama).

Wątpliwości metafizyczne

Jak wyrazić myśl że niektóre spory są niepoważne/czysto werbalne?

W literaturze standardowo przyjmowana jest propozycja autorstwa E. Hirscha.

“a verbal dispute is one in which the controversial sentences are most plausibly interpreted as having different truth conditions in the different languages associated with the contending positions, so that each position turns out to be correct in its associated language” (Hirsch, 2005 p. 72).

Spór o doksastycyzm jako spór werbalny

Jeśli zaaplikujemy definicje Hirscha do kwestii doksastytycyzmu, to otrzymamy tezę, że jest to spór w którym obie strony mają rację, ale wypowiadają swoje racje w swoich własnych językach.

Doksastyści posługują się takim językiem, w którym “przekonanie” i “urojenie” mają takie sensy, że zdanie “Urojenia są przekonaniami” jest prawdziwe.

Zwolennicy antydoksastytyzmu mówią w takim języku, że to zdanie nie jest prawdą.

Spór o doksastycyzm jako spór werbalny

Czyli - przy podejściu sceptycznym - różnica między doksastycyzmem a antydoksastycyzmem nie dotyczy faktów ale definicji kluczowych terminów.

W literaturze to często tak wygląda, że dany teoretyk przyjmował odpowiadającą mu definicję “przekonań” i “urojeń” a następnie wykazywał że ma rację.

Wątpliwości metafizyczne - możliwa odpowiedź I

Aby uzasadnić że to nie jest spór werbalny należy przyjąć że istnieje coś takiego jak obiektywnie trafny zakres terminów przekonanie i urojenie (czyli że nie są definiowane konwencjonalnie).

Wątpliwości metafizyczne - możliwa odpowiedź I

Najłatwiej to wykazać poprzez odwołanie się do teorii rodzajów naturalnych i terminów naturalno-rodzajowych. Jedną z najważniejszych cech teorii rodzajów naturalnych jest teza, że terminy naturalno-rodzajowe (NKT) mają zakresy niezależne od arbitralnych definicji.

Zatem jeśli przyjąć by że przekonanie i urojenie to NKT, to spór okazałby się sporem substancjalnym, a wartość logiczna tezy doksastycysty byłaby niezależna od arbitralnych definicji.

Rodzaje naturalne

Ocena argumentu z NKT

Kluczowe pytanie: czy “przekonanie” i “urojenie” są NKT?

Oczywista odpowiedź: NIE

jeśli przyjmemy tradycyjną koncepcję rodzajów naturalnych, czyli tzw. mikroesencjalizm Kripkego i Putnama.

Ocena argumentu z NKT

Nie jest to jedyna koncepcja rodzajów naturalnych. W odniesieniu do psychologii i psychiatrii lepszą propozycją wydaje się być teoria homeostatycznych klastrów własności (HPC) sformułowana przez R. Boyda.

Ocena argumentu z NKT

Co to są HPC?

Cechy HPC:

- wiązka cech,
- rzutowalność,
- mechanizm,
- przydatność w nauce

Ta teoria pozwala na aplikację teorii rodzajów naturalnych poza naukami ścisłymi.

Czy przekonania i urojenia są HPC?

Urojenia wydają się spełniać kryteria HPC bo są terminem naukowym, występują w stabilnych generalizacjach, są rzutowalne a psychiatrzy formułują teorie dotyczące możliwych mechanizmów je generujących (Fletcher et al., 2009)

Czy przekonania i urojenia są HPC?

W przypadku przekonań, odpowiedź wydaje się zależna od przyjętej koncepcji tego, czym są przekonania.

Czy przekonania i urojenia są HPC?

W kwestii przekonań, racjonalna wydaje się koncepcja neobehawiorystyczna (E. Schwitzgebel) która odrzuca klasyczny mocny realizm w kwestii przekonań (belief box J. Fodora)

Posiadanie przekonania: posiadanie odpowiedniego profilu dyspozycji odpowiadającego stereotypowi dla tego przekonania opartego na psychologii potocznej

Neobehawioryzm a HPC

W myśl neo-behawioryzmu kryteria aplikacji “przekonanie” są płytkie i powierzchowne, tzn. że nie ma sensu pytać o naturę przekonań.

Zatem nie można założyć że są ciekawe generalizacje oraz jednorodny mechanizm odpowiedzialny za przekonania.

Neobehawioryzm a HPC

Schwitzgebel (2013): “przekonanie” nie ma ostrego zakresu, są sytuacje w których nie wiadomo czy dany podmiot ma przekonanie, czy jakiś inny stan mentalny.

(Kłódka, Rasistka-antyrasistka)

To jest bezpośrednia konsekwencja teorii neobehawiorystycznej, bo podobieństwo do stereotypu jest nieostre z zasady.

Wnioski z dyskusji o NKT

1. Przekonanie nie jest NK
2. Jeśli nie jest, to nie ma czegoś takiego, jak obiektywny zakres terminu “przekonanie”.
3. Ergo, spór o doksastycyzm jest werbalny, gdyż jego wynik zależy od przyjętej w danej teorii precyzacji terminu “przekonanie”.

Alternatywne podejście metafizyczne

Negocjacje metalingwistyczne

Czym są negocjacje metalingwistyczne

Zdaniem wielu filozofów (Plunkett & Sundell; Burgess & Plunkett) dość często w języku dochodzi do sytuacji, gdy spór, który na pozór jest sporem o fakty, tak naprawdę jest sporem o to, jakie konwencje językowe przyjąć w danym kontekście.

Np. spór czy Obama jest wysoki.

Czym są negocjacje metalingwistyczne

Podobnie dużą część dyskusji filozoficznych można zinterpretować jako dotyczącą właściwego użycia słów - np. Thomasson sugeruje, że w ontologii często spór nie dotyczy faktów, ale tego, jakie normy dotyczące słowa "istnieć" należy przyjąć.

Negocjacje metalingwistyczne a spór o doksastycyzm

Naszym zdaniem spór o doksastycyzm dobrze pasuje do tego modelu. W tym ujęciu spór dotyczy tego, jakie normy dotyczące użycia słowa przekonanie należy przyjąć.

Antydoksastycyści byliby tymi, którzy chcą przyjąć “wyśrubowane” normy zastosowania, związane z racjonalnością etc (tradycja Davidsona). Urojenia nie mogą być przekonaniem bo są nieracjonalne.

Negocjacje metalingwistyczne a spór o doksastycyzm

Doksastycyści chcieliby “rozluźnić” te normy i umożliwić przypisywanie przekonań nawet w przypadkach dalekich od pełnej racjonalności (np. Bortolotti uznaje że nawet nasze zwyczajne przekonania nie przechodzą “testu racjonalności” w związku z tym normy te są nieadekwatne).

Wnioski

Wnioski

Interpretacja sporu o doksastycyzm jako przykładu negocjacji metalignwistycznych pozwala na ujęcie tej debaty jako werbalnej, to znaczy dotyczącej właściwego użycia słów, ale nie “bezsensownej” - wyznaczenie właściwych norm użycia dla kluczowego terminu “przekonanie” jest kluczowym zagadnieniem filozofii umysłu.

Kontrowersje

Można nam zarzucić, że bez dowodu przyjęliśmy koncepcję neo-behawiorstyczną, która uniemożliwia ujmowanie przekonań jako rodzajów naturalnych.

Jednak, wydaje nam się, że ktoś kto chciałby widzieć przekonania jako rodzaje naturalne musi pokazać dlaczego tak miałyby być i jak uniknąć skompromitowanej teorii belief box.

Wybrana literatura

1. Bortolotti, L. (2010). *Delusions and other irrational beliefs*. Oxford University Press.
2. Bayne, T. (2010). Delusions as doxastic states: Contexts, compartments, and commitments. *Philosophy, Psychiatry, & Psychology*, 17(4), 329-336.
3. Burgess, Alexis & Plunkett, David (2013). Conceptual Ethics II. *Philosophy Compass* 8 (12):1102-1110.
4. Hirsch, E. (2005). Physical-object ontology, verbal disputes, and common sense. *Philosophy and Phenomenological Research* 70 (1):67-97.
5. Hirsch, E. (2009). Ontology and alternative languages. In David John Chalmers, David Manley & Ryan Wasserman (eds.), *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*. Oxford University Press. pp. 231--58.
6. Koslicki, K. (2008). Natural kinds and natural kind terms. *Philosophy compass*, 3(4), 789-802.
7. Plunkett, David & Sundell, Timothy (2013). Disagreement and the Semantics of Normative and Evaluative Terms. *Philosophers' Imprint* 13 (23).
8. Putnam, H. (1975). The Meaning of 'Meaning'. *Language*, 7.
9. Samuels, R. (2009). Delusions as a natural kind. *Psychiatry as cognitive neuroscience: Philosophical perspectives*, 49-79
10. Schwitzgebel, E. (2012). Mad belief?. *Neuroethics*, 5(1), 13-17.
11. Schwitzgebel, E. (2013) A Dispositional Approach to Attitudes: Thinking Outside of the Belief Box, In: N. Nottelmann (eds.) (2013) *New Essays on Belief: Constitution, Content, and Structure*, Palgrave Macmillan.
12. Thomasson, Amie L. (2016). Metaphysical Disputes and Metalinguistic Negotiation. *Analytic Philosophy* 57 (4):1-28.
13. Zachar, P. (2014) *A metaphysics of psychopathology*. MIT Press.